

Arkadij i Boris
Strugacki

Puž na
padini

Prevela sa ruskog
Marija Stamenković

**Čarobna
knjiga**

*Iza okuke, u dubini
Šumskog čestara
budućnost gotova
Pouzdanija mi je od zaloga.*

*Nju u spor uvući nećeš
i nećeš zagladiti,
Ona je široka, kao bor,
u dubinu, i u širinu.*

B. Pasternak (pesma *За поворотом*)

*Sporo, sporo puži,
pužu, uz padinu Fudžija,
uvis, do samih visina!*

Isa, sin seljaka

၁

PRVA GLAVA

PEREC

S ove visine, šuma je bila kao nabrekla prošarana pena, ogroman, divovski šupljikavi sunder. Kao životinja koja se pritajila u iščekivanju, a zatim je zaspala i obrasla hrapavom mahovinom. Kao bezoblična maska, koja skriva lice, koje još nikada niko nije video.

Perec je skinuo sandale i seo, pustivši da mu noge vise iznad ponora. Učinilo mu se da su mu se pete odmah navlažile, kao da ih je uronio u toplu ljubičastu maglu koja se nakupila u senci ispod litice. Izvadio je iz džepa skupljene kamenčice i pažljivo ih rasporedio pored sebe. Zatim je izabrao najmanji i tiho ga je bacio dole, u živo i nemo, u dremljivo, ravnodušno, koje večito guta. Ugasila se bela iskra, ali se ništa nije desilo – nisu se mrdnule nikakve obrve i nikakve oči nisu zaškiljile da bi ga pogledale. Tada je bacio i drugi kamenčić.

Ukoliko se baci po kamenčić na svakih pola minuta, i ukoliko je istina to što je pričala jednonoga kuvarica s nadimkom Kazalunja i pretpostavljala madam Bardo, načelnica grupe Pomoći lokalnom stanovništvu. I ukoliko je neistina ono o čemu su se došaptavali šofer Tuzik i Neznanak iz grupe Inženjerskog prodiranja. I ukoliko ljudska intuicija ima nekakvu težinu. I ukoliko se očekivanja ispunjavaju makar jednom u životu – u tom slučaju će se nakon sedmog kamenčića žbunovi u pozadini razdvojiti zašuštavši, i na poljanu, na zgnječenu travu, sedu od rose, stupiče direktor, go do pojasa, u sivim gabardinskim pantalonama sa ljubičastim porubom, gromko dišući, cakleći se, žučkastoružičast, rutav. Ne gledajući ni u šta, ni u šumu

pred sobom, ni u nebo nad sobom, krenuće da se savija, spuštajući široke dlanove na travu, i ispravlja, praveći vazдушnu struju mahanjem širokih dlanova. Svaki put će se veliki nabor na njegovom stomaku skotrljati odozgo preko pantalona, a vazduh, zasićen ugljen-dioksidom i nikotinom, probiće se uz zvižduk i kлокotanje iz razjapljenih usta. Kao podvodni čamac, koji pročišćava cisterne. Kao sumporni gejzir na Paramuširu...

Žbunje se, zašuštavši, u pozadini razdvojilo. Perek se oprezno osvrnuo, ali to nije bio direktor, već poznat mu čovek Klaudije-Oktavijan Domarošiner iz grupe Iskorenjivanja. Polako se približio i zastao na dva koraka, piljeći u Pereca odozgo nadole tamnim očima. Nešto je znao ili je podozrevao, nešto veoma važno, i to znanje ili podozrenje zaledilo je njegovo duguljasto lice, okamenjeno lice čoveka koji je doneo ovamo, do ponora, čudnu uznemirujuću novost. Niko na svetu još nije znao za tu novost, ali je već bilo jasno da se sve odlučno promenilo, da sve ranije od sada više neće imati značenja i da će se od svakog, na kraju krajeva, tražiti da uradi sve za šta je sposoban.

„Čije su ovo cipele?“, upita i osvrnu se.

„To nisu cipele“, reče Perek, „već sandale.“

„Nisu valjda?“, Domarošiner se kiselo osmehnu i izvadi iz džepa veliko blokče. „Sandale? Ve-eoma dobro. Nego, čije su to sandale?“

Približio se litici, pažljivo je pogledao nadole i odmah ustuknuo.

„Čovek sedi kraj litice“, reče, „i kraj njega su sandale. Neizbežno se postavlja pitanje: čije su to sandale i gde je njihov vlasnik?“

„Sandale su moje“, odgovori Perek.

„Vaše?“, Domarošiner sumnjičavo pogleda u veliko blokče. „Dakle, sedite bos? Zašto?“ Odlučno je sklonio veliko blokče i iz zadnjeg džepa izvukao malo blokče.

„Bos – jer drugačije ne može“, objasni Perek. „Sinoć mi je tamo ispala desna cipela i odlučio sam da ću od tada uvek sedeti bos.“ Nagnuo se i pogledao kroz raširena kolena. „Eno je, leži. Sad ću je kamenčićem...“

„Samo čas!”

Domarošiner ga hitro uhvati za ruku i ote mu kamenčić.

„Zaista, običan kamen”, reče. „Ali to za sada ne menja ništa. Nejasno je, Perc, zašto me obmanjujete. Pa, cipela se ne može videti odavde – ukoliko je ona zaista tamo, a da li je tamo, to je već posebno pitanje kojim ćemo se pozabaviti kasnije – ukoliko ne možemo videti cipelu, znači da ne možete računati na to da ćete je pogoditi kamenom, čak i ako biste posedovali određenu veštinu i zaista hteli to i samo to: imam u vidu pogađanje... Međutim, sve ćemo to sada razjasniti.”

Gurnuo je malo blokče u džep na grudima i ponovo izvadio veliko blokče. Zatim je nabrao pantalone i čučnuo.

„Dakle, i sinoć ste bili ovde”, reče. „Zašto? Zašto ste po drugi put došli na liticu, gde ostali saradnici Uprave, uzimajući u obzir honorarne stručnjake, dolaze isključivo zbog toga da bi vršili nuždu?”

Perc se zgrčio. *To je naprosto od neznanja*, pomislio je. *Ne, ne, to nije provokacija i nije zloba, tome ne treba pridavati značaj. To je naprosto neznanje. Neznanju ne treba pridavati značaj, niko ne pridaje značaj neznanju. Neznanje se prazni na šumu. Neznanje se uvek prazni po nečemu i, kao pravilo, tome se ne pridaje značaj. Neznanje nikada nije pridavalo značaj neznanju...*

„Verovatno vam se dopada da ovde sedite”, ulagivački nastavi Domarošiner. „Verovatno baš volite šumu. Volite li je? Odgovorite!”

„A vi?”, Perc uzvratil pitanjem.

Domarošiner šmrknu nosom.

„Ne zaboravljajte se”, reče uvređeno i otvori blokče. „Savršeno znate kakav je moj položaj u grupi Iskorenjivanja, i zato je vaše pitanje, tačnije, kontrapitanje sasvim lišeno smisla. Savršeno uviđate da je moj odnos prema šumi određen mojom službenom dužnošću, dok mi, eto, nije jasno čime je određen vaš odnos prema šumi. Nije to dobro, Perc, obavezno razmislite o tome, savetujem vam to radi vaše koristi, ne svoje. Ne smete biti tako nerazumni. Sedi nad liticom, bos, baca kamenje... Zašto, postavlja se pitanje. Na vašem mestu, direktno

bih mi rekao sve. Sve bih razmestio na svoje mesto. Otkud znate, možda postoje olakšavajuće okolnosti, i vama na kraju krajeva ništa ne preti. A, Perec? Odrastao ste čovek i trebalo bi da razumete da je dvosmislenost nedopustiva." Zatvorio je blokče i razmislio. „Evo, na primer, kamen. Dok leži nepokretno, on je jednostavan, ne uliva sumnju. Ali eto, nečija ruka ga podiže i baca. Osećate li?"

„Ne”, reče Perec. „Odnosno, naravno, da.”

„Eto, vidite. Jednostavnost odmah iščezava, i više je nema. Čija je ruka?”, pitamo mi. Kuda baca? Ili, možda, kome? Ili, možda, koga gađa? I zašto? Kako možete da sedite na rubu litice? Da li vam to dođe prirodno ili ste se ipak specijalno obučavali? Na primer, ja ne mogu da sedim na rubu litice. Strašno mi je i da pomislim zbog čega bi trebalo da se obučavam tome. Vrta mi se u glavi, i to je prirodno. Čovek, sve u svemu, nema razloga da sedi na rubu litice. Naročito ukoliko nema dozvolu da uđe u šumu. Perec, molim vas, pokažite mi vašu dozvolu.

„Nemam dozvolu.”

„Dobro. Nemate je. A zašto?”

„Ne znam... Eto, ne daju mi.”

„Tako je, ne daju vam. Nama je to poznato. Ali eto, zašto vam je ne daju? Meni su je dali, kolegi su dali i još mnogima, a vama iz nekog razloga ne daju.”

Perec ga je pogledao popreko s dozom opreza. Domarošinerov dugi debeli nos je šmrktao, oči su učestalo treptale.

„Verovatno zato što sam stranac”, pretpostavi Perec. „Verovatno zbog toga.”

„Pride, ne interesujem se za vas samo ja”, nastavi Domarošiner poverljivo. „Ih, da sam samo ja! Za vas su zainteresovani i neki bitniji ljudi... Slušajte, Perec, a da se možda udaljite od litice da bismo mogli da nastavimo? Vrta mi se u glavi dok vas gledam.”

Perec je ustao.

„To je zato što ste nervčik”, reče. „Nećemo da nastavljamo. Trebalo bi da odemo u trpezariju, zakasnićemo.”

Domarošiner je pogledao na sat.

„Zaista, vreme je”, reče. „Nešto sam danas odsutan. Uvek me vi, Perc, nekako... ne znam čak šta da kažem.”

Perc je počeo da skakuće na jednoj nozi, navlačeći sandalu.

„Oh, ama udaljite se od ruba!”, paćenički povika Domarošiner, mašući ka Percu blokčtetom. „Ubićete me jednog dana vašim doskočicama!”

„Gotovo je”, reče Perc, trupkajući. „Neću više. Idemo li?”

„Idemo”, odvrati Domarošiner. „Međutim, konstatujem da niste odgovorili ni na jedno moje pitanje. Baš me ogorčavate, Perc. Zar mora tako?” Pogledao je u veliko blokče i, slegnuvši ramenima, gurnuo ga ispod miške. „Čudno je. Definitivno nema nikakvih utisaka, da i ne spominjem informacije. Puka nejasnoća.”

„Dobro, ali šta da vam odgovorim?”, upita Perc. „Naprosto, bilo mi je neophodno da ovde popričam sa direktorom.”

Domarošiner je obamro, bukvalno kao da se zapleo u žbunju.

„Ah, znači tako se to kod vas radi”, reče izmenjenim glasom.

„Šta se radi? Ništa se ne radi...”

„Ne-ne”, prošaputa Domarošiner, osvrćući se. „Ćutite i ni reč. Svaka reč je suvišna. Već sam shvatio. Bili ste u pravu.”

„Šta ste shvatili? U čemu sam to bio u pravu?”

„Ne-ne, ništa nisam razumeo. Nisam razumeo – i to je sve. Možete biti savršeno mirni. Nisam razumeo, pa nisam razumeo. Inače, nisam bio ovde i nisam vas video. Ukoliko vas interesuje, celo jutro sam prosedeo na – eno onoj klupi. Mnogi mogu da to potvrde. Popričaću s njima, zamoliću ih.”

Prošli su kraj klupe, popeli su se uz pohabane stepenice, skrenuli su u aleju, posutu sitnim crvenim peskom i kroz vrata stupili na teritoriju Uprave.

„Potpuna jasnoća može se ukazati samo na određenom nivou”, reče Domarošiner. „Svako bi trebalo da zna na šta može da pretenduje. Pretendovao sam na jasnoću na svom nivou, to je moje pravo i iskoristio sam ga. Tamo gde se završavaju prava počinju obaveze, i

uveravam vas da znam svoje obaveze podjednako dobro kao i svoja prava...”

Prošli su kraj desetosobnih porodičnih kuća sa zavesicama od tila na prozorima, prošli kraj garaže, prekrivene rebrastim gvožđem, preprečili preko sportskog terena, gde je na stubovima usamljeno visila rupičasta mreža za odbojku; i prošli su kraj skladišta, kraj kog su istovarivači skidali sa kamiona ogromni crveni kontejner; kraj hotela, na čijim je vratima stajao nezdravo ubledeo upravnik nepokretnih ispučenih očiju sa koferom u ruci; duž duge ograde, iza koje su škripali motori. Kretali su se sve brže, jer im je ostalo malo vremena, i Domarošiner više nije ništa pričao, samo je gubio dah i pištao, a zatim su potrčali. Ipak, kada su uleteli u trpezariju, bilo je već kasno i sva mesta bila su zauzeta. Samo su za dežurnim stolom u udaljenom ćošku ostala još dva mesta, a treće je zauzeo šofer Tuzik. Primitivši da neodlučno stoje na pragu, šofer Tuzik im je mahnuo viljuškom, pozivajući ih kod sebe.

Svi su pili kefir, i Perec je uzeo kefir, zbog čega se na stvrđnutom stolnjaku njihovog stola naređalo šest flaša. Kada je Perec promeškoltio noge ispod stola, nameštajući se udobnije na stolici bez sedišta, zvecnulo je staklo, i u prolaz između stolova otkotrljala se flaša brendija. Šofer Tuzik ju je vešto ščepao i vratio nazad na sto, i ponovo je zazveckalo staklo.

„Budite malo pažljiviji sa nogama”, reče.

„Nehotice sam”, odvrati Perec. „Nisam znao.”

„A ja sam znao?”, pobuni se šofer Tuzik. „Tamo ih je četiri komada, a posle dokaži da nisi dizalica.”

„Pa, na primer, uopšte ne pijem”, dostojanstveno reče Domarošiner. „Tako da se to nimalo ne odnosi na mene.”

„Znamo mi kako vi ne pijete”, odvrati Tuzik. „U tom slučaju, ni mi ne pijemo.”

„Ali imam bolesnu jetru!”, uznemiri se Domarošiner. „Kako se usuđujete? Evo potvrde, molim vas...”

Odnekud je izvukao i gurnuo pod nos Percu list iz sveske s trouglastim pečatom. To je zaista bila potvrda, ispisana nečitim

medicinskim rukopisom. Perc je razaznao samo jednu reč: „antabus“, a kada je, zainteresovavši se, pokušao da uzme papir, Domarošiner mu nije dozvolio, već ga je gurnuo pod nos šoferu Tuziku.

„To je poslednja“, reče. „Imam i za prošlu i pretprošlu godinu, samo se one nalaze u mom sefu.“

Šofer Kec nije ni pogledao potvrdu. Sasuo je celu čašu kefir, odmahnuo glavom, pomirisao zglob kažiprsta i, zasuzivši, rekao nešto tišim glasom:

„Eto, na primer, čega još ima u šumi? Drveća.“ Obrisao je rukavom oči. „Međutim, ono ne stoji na mestu: skakuće. Razumeš?“

„Pa-pa?“, lakomo upita Perc. „Kako to – skakuće?“

„Evo ovako. Stoji nepokretno. Ukratko, drvo. Zatim počinje da se grči, grči i onda samo krene! Bum, tras, ništa ti nije jasno. Desetak metara. Zgnječilo mi je kabinu. I opet stoji.“

„Zašto?“, upita Perc.

Veoma živo je to zamislio. Međutim ono se, naravno, nije grčilo i opiralo, već je počelo da drhti kada bi mu se neko približio i trudilo se da ode. Možda mu je bilo odbojno. Možda se uplašilo.

„Zašto skakuće?“, upita on.

„Zato što se zove: skakutavo drvo“, objasni Kec, nalivajući sebi kefir.

„Juče je stigla partija novih elektronskih testera“, saopštio je Domarošiner, oblizujući usne. „Fenomenalna produktivnost. Čak bih rekao da to nisu testere, već testerišući kombajni. Naši testerišući kombajni iskorenjivanja.“

Svi naokolo pili su kefir – iz brušenih čaša, iz limenih krigli, iz šoljica za kafu, iz uvijenih papirnih vrećica, direktno iz flaša. Noge su im bile uvučene ispod stolica. Svi su, verovatno, mogli da pokažu potvrde o bolestima jetre, želuca, dvanaestopalačnog creva. I za tekuću, i za minule godine.

„Zatim me poziva menadžer“, nastavi Kec povišenim tonom, „i pita, zašto mi je kabina neuredna. Opet si, kaže, mrcino, vozio ulevo? Pa vi, pan Perc, igrate s njim šah. Kada biste za mene rekli neku

dobru reč, on vas ceni, često o vama govori... Perec, kaže, to je, kaže, ljudina! Kaže, ne dam vozilo za Pereca i nemojte da me molite. Ne smemo pustiti takvog čoveka da ode. Shvatite, kaže, budale, nama će bez njega biti odvratno! Hoćete li da se založite, a?"

„Do-obro”, potištenim glasom reče Perec. „Probaću. Samo kako on to... u pogledu vozila?"

„Mogu da popričam sa menadžerom”, reče Domarošiner. „Zajedno smo služili, ja sam bio kapetan, a on moj poručnik. Još uvek mi otpozdravlja.”

„Zatim, tu su i sirene”, reče Kec, držeći čašu sa kefirom na vagi. „U velikim, čistim jezerima. Shvataš, one tamo leže? Gole.”

„Kec, to vam se učinilo od vašeg kefira”, reče Domarošiner.

„Lično ih nisam video”, pobuni se Kecić, prinoseći čašu usnama. „Međutim, voda iz tih jezera nije za piće.”

„Niste ih videli, jer ih nema”, reče Domarošiner. „Sirene su – mistika.”

„Sam si mistika”, reče Kecić, brišući oči rukavom.

„Sačekajte”, reče Perec. „Sačekajte. Kec, rekli ste da one leže... Šta još? Nemoguće je da samo leže i to je sve.”

... Moguće je da žive pod vodom i da isplivaju na površinu kada mi iz zadimljenih soba izađemo na balkon u noć obasjanu mesečinom i, zažmurivši, izlažemo lice hladnoći. Tada one mogu samo da leže. Samo da leže – i to je sve. Odmaraju se. Lenjo se došaptavaju i osmehuju jedna drugoj...

„Ne raspravljaj se sa mnom”, reče Tuzik, piljeći u Domarošinera. „Da li si nekada bio u šumi? Nijednom nisi bio u šumi, a to tako ne ide.”

„Glupo je”, reče Domarošiner. „Šta da radim u vašoj šumi? Imam dozvolu da uđem u vašu šumu. A vi, Kec, nemate nikakvu dozvolu. Molim vas, Kec, pokažite mi vašu dozvolu.”

„Lično nisam video te sirene”, ponovi Kec, obraćajući se Percu. „Međutim, u potpunosti verujem u njih. Jer momci pričaju o tome. Čak je i Kandid nedavno pričao, a on je znao sve o šumi. On je u tu

šumu išao kao svojoj ženi, sve je tamo znao na dodir. I poginuo je tamo, u toj svojoj šumi.”

„Ukoliko je poginuo”, reče Domarošiner značajno.

„Šta tamo 'ukoliko je'?! Odleteo je čovek helikopterom i tri godine nema mu ni traga ni glasa. U novinama je izašla čitulja, bio je pomen, šta bi ti još? Srušio se Kandid, naravno.”

„Isuviše malo znamo”, reče Domarošiner, „da bismo bilo šta kategorički tvrdili.”

Kec je pljunuo i krenuo ka šanku da uzme još jednu flašu kefir. Tada se Domarošiner nagnu ka Percovom uvu i, bludeći pogledom, došapnu mu:

„Imajte u vidu da je u pogledu Kandida bilo izdato tajno naređenje... Smatram se obaveznim da vas informišem, jer ste stranac...”

„Kakvo naređenje?”

„Smatrati ga živim”, glasno došapnu Domarošiner i odmaknu se. „Dobar je, kefir je danas svež”, reče glasno.

U trpezariji je nastala larma. Oni koji su već doručkovali ustajali su, pomerajući stolice, i išli ka izlazu, glasno pričajući, paleći cigarete i bacajući šibice na pod. Domarošiner se zlobno osvrtao i svima koji su prolazili kraj njega dobacivao je: „Šta vam je, gospodo, pa vidite da pričamo...”

Kada se Kec vratio sa flašom, Perc mu reče:

„Nije valjda menadžer ozbiljno rekao da mi neće dati vozilo? Verovatno se samo našalio?”

„Zašto se našalio? Pa on vas, pan Perc, mnogo voli, njemu je bez vas mučno i, naprosto, on nema nikakve vajde od toga da vas pusti odavde... Ukoliko vas pusti, šta će on imati od toga? Kakva crna šala.”

Perc se ugrizao za usnu.

„Pa, kako da otputujem? Ovde više nemam šta da radim. Viza mi ističe. Pride, naprosto želim da više otputujem odavde.”

„Inače”, reče Kec, „ukoliko dobijete tri ukora, isteraće vas odavde za tren oka. Daće vam specijalni autobus, šofera će probuditi usred noći, nećete uspeti da spakujete stvari... Kako to rade naši momci?”

Prvi ukor – dobija se niži rang u dužnosti. Drugi ukor – šalju ga u šumu, da molitvama traži oprost grehova. A treći ukor – pozdrav, doviđenja. Ukoliko, recimo, želim da dobijem otkaz, popiću pola boce i daću ovome po gubici.” Pokazao je na Domarošinera. „Odmah će mi skinuti čin i prebaciće me na govnovoz. Šta ja tada uradim? – Ispijam još pola boce i dam mu po gubici po drugi put, razumeš? Tada me skidaju sa govnovoza i šalju na biostanicu da tamo lovim kojekakve mikrobe. Međutim, ne idem na biostanicu, već ispijam još pola boce i dam mu po gubici po treći put. E tek tada je kraj. Otpušten zbog huliganskih ispada i izbačen za dvadeset četiri sata.”

Domarošiner je zapretio Kecu prstom.

„Dezinformišete, Kec, dezinformišete. Kao prvo, trebalo bi da prođe ne manje od mesec dana između ispada, inače će se svi postupci razmatrati kao jedan i optuženog će naprosto smestiti u zatvor, bez ikakvog razmatranja njegovog ispada unutar same Uprave. Kao drugo, posle drugog prestupa okrivljenog istog časa šalju u šumu u pratnji čuvara, da bi ga lišili mogućnosti da izvede treći prestup po svom nahođenju. Nemojte da ga slušate, Perec, ne razume se u tu problematiku.”

Kec je pijucnuo kefir, namrštio se i kašljucnuo.

„To je tačno”, priznade. „Tu ja, po svoj prilici, zaista... baš to. Oprostite mi, pane Perec.”

„Ma nema veze, šta vam je...”, tužno odvratila Perec. „Svejedno, ne mogu bez ikakvog razloga umlatiti nečiju njušku.”

„Pa, ne obavezno po toj... po gubici”, reče Tuzik. „Može, na primer, i po onoj... po zadnjici. Ili mu, naprosto, pocepate odelo koje je na njemu.”

„Ne, to ne umem”, reče Perec.

„Onda je loše”, reče Kec. „Onda ste u problemu, pane Perec. U tom slučaju, uradićemo sledeće. Sutra ujutru oko sedam sati dođite u garažu, sedite u moje vozilo i sačekajte me. Povešću vas.”

„Stvarno?”, obradova se Perec.

„Jašta. Sutra moram da odem do Kontinenta, da odvezem neko staro železo. Krenućemo zajedno.”

U ćošku je neko iznenada glasno povikao: „Šta si to uradio? Prosuo si moju supu!“

„Čovek bi trebalo da bude jednostavan i jasan“, reče Domarošiner. „Perec, ne razumem zašto želite da odete odavde. Niko ne želi da ode, sem vas.“

„Kod mene je uvek tako“, reče Perec. „Uvek radim suprotno. Opet, zašto bi obavezno čovek trebalo da bude jednostavan i jasan?“

„Čovek bi trebalo da bude trezven“, izjavi Kec, njuškajući zgلوب kažiprsta. „Ne slažete se?“

„Ne pijem“, odvrati Domarošiner. „Ne pijem iz veoma jednostavnog i svakom jasnog razloga: imam bolesnu jetru. Tako da me vi, Kec, nećete uhvatiti.“

„Ono što me zadivljuje u šumi“, reče Tuzik „jeste močvara. Vidite, vrela je! Ne podnosim to. Nikako ne mogu da se naviknem na to. Uletiš tako negde, sletiš s puta, i eto sediš u kabini i ne možeš da izađeš. Kao vrela ši. Diže se para, i miriše na ši, čak sam probao, samo je neukusno, fali soli, šta li... Ne-e, šuma – nije za čoveka. Šta sve tamo nisu videli? Jure li jure tehniku, kao u rupi na ledu, ona tamo tone, a oni još naručuju, ona tone, a oni dovlače još...“

... Zeleno mirišljivo izobilje. Izobilje boja, izobilje mirisa. Izobilje života. I sve je strano. Nešto je poznato, ponešto liči na nešto drugo, ali je, u suštini, strano. Verovatno je najteže pomiriti se s tim da je istovremeno i strano i poznato. S tim da je – izvedeno iz našeg sveta, meso našeg mesa, ali je raskinulo vezu s nama i ne želi da zna za nas. Verovatno bi tako mogao da razmišlja pitekantrop o nama, o svojim potomcima – s gorčinom i strahom...

„Kada stigne naređenje“, objavi Domarošiner „nećemo poslati tamo vaše šugave buldožere i terenska vozila, već nešto stvarno, i za dva meseca ćemo sve tamo pretvoriti u... ovaj... betonirani teren, suv i ravan.“

„Ti ćeš pretvoriti“, reče Kec. „Ako se tebi ne da po gubici na vreme, i rođenog oca ćeš pretvoriti u betonski teren. Da pojasnim.“

Telefon je gromko zazvonio. U prozorima su zazvečala stakla, i odmah je nad vratima zagrmela jaka zvonjava, zatreperili su

plamenovi na zidovima, a nad komodom upalio se krupni natpis: „USTAJ, IZLAZI!!!” Domarošiner je strpljivo ustao, pomerio kazaljku na ručnom satu i, ne rekavši ni reč, potrčao.

„Pa, idem ja”, reče Perek. „Vreme je da se radi.”

„Vreme je”, saglasi se Kec. „Krajnje vreme.”

Skinuo je vatirani kaputić, pažljivo ga umotao i, pomerivši stolice, legao je, stavivši vatirani kaputić ispod glave.

„Dakle, sutra u sedam?”, reče Perek.

„Šta?”, upita Kec pospanim glasom.

„Doći ću sutra u sedam.”

„Gde to?”, upita Kec, vrpoljeći se na stolicama. „Beže mi, podle”, promrmlja. „Koliko sam im puta rekao: donesite divan...”

„U garažu”, dobaci Perek. „Do vašeg vozila.”

„A-a... Pa, dođite, dođite, tamo ćemo da vidimo. To je teška stvar.”

Podvio je noge, ugurao dlanove pod miške i zadahtao. Imao je dlakave ruke, a ispod dlaka nazirala se tetovaža. Na njoj je pisalo: „Šta nas uništava” i „Samo napred”. Perek je krenuo ka izlazu.

Prešao je preko daske ogromnu baru u zadnjem dvorištu, obišao je humku praznih konzervi, prošao kroz pukotinu na daščanoj ogradi i kroz službeni ulaz ušao u zgradu Uprave. U hodnicima je bilo hladno i mračno, mirisalo je na duvan, prašinu i ustajao papir. Nigde nije bilo nikoga i ništa se nije čulo iza tapaciranih vrata. Po uskom stepeništu bez rukohvata, pridržavajući se za prljavi zid, Perek se popeo na drugi sprat i prišao vratima, nad kojima se uključivao i isključivao natpis: „OPERI RUKU PRE RADA”. Na vratima se videlo veliko crno slovo „M”. Perek je gurnuo vrata i blago se potresao, otkrivši da je dospao u svoj kabinet. Odnosno, naravno da to nije bio njegov, već kabinet Kima, načelnika grupe Naučne bezbednosti. Međutim, Pereku su u tom kabinetu postavili sto, i sada je taj sto stajao bočno od vrata kraj zida prekrivenog keramičkim pločicama, a polovinu stola je zauzimao, kao uvek, „mercedes” u futroli. Kraj velikog opranog prozora stajao je Kimov sto, a sam Kim je uveliko radio: sedeo je povijenih leđa i posmatrao logaritar.

„Hteo sam da operem ruke...”, reče Perc zburnjeno.

„Operi, operi”, reče Kim, odmahnuvši glavom. „Evo ti lavabo. Sada će biti baš zgodno. Svi će nam navraćati.”

Perc je prišao lavabou i počeo da pere ruke. Prao je ruke hladnom i vreloom vodom, sa dve vrste sapuna i specijalnom odmašćujućom pastom, prao ih je sunđerom i sa nekoliko četkica različite tvrdoće. Zatim je uključio aparat za sušenje ruku i neko vreme je držao vlažne ružičaste ruke usred bučnog strujanja toplog vazduha.

„U četiri ujutru svima su javili da će nas preseliti na drugi sprat”, reče Kim. „A gde si bio ti? Kod Alevtine?”

„Ne, bio sam na litici”, odvrati Perc, sedajući za svoj sto.

Vrata su se otvorila i u prostoriju je odlučno ušao Prokonzul, zamahao u znak pozdrava koferom i zamakao iza kulise. Čulo se kako su zaškripala vrata kabine i škljocnula je reza. Perc je skinuo futrolu s „mercedesa”, neko vreme je nepomično sedeo, a zatim je prišao prozoru i otvorio ga.

Šuma se odatle nije videla, ali je bila tu. Oduvek, iako je bila vidljiva samo sa litice. Na svakom drugom mestu u Upravi uvek ju je nešto zaklanjalo. Zaklanjale su je zgrade mehaničarskih radionica krem boje i četvorospratna garaža za lične automobile saradnika. Zaklanjala su je dvorišta sa stokom pomoćnog domaćinstva i veš okačen kraj perionice, gde je stalno bila pokvarena centrifuga za sušenje. Zaklanjao ju je park sa cvetnim lejama i paviljonima, sa đavoljim točkom i gipsanim kupačicama, izvrljanim olovkama. Zaklanjale su je porodične kuće sa verandama obraslim bršljanom, i krestama od televizijskih antena. Odatle, sa prozora drugog sprata, šuma se nije videla od visoke ciglene ograde, za sada još nedovršene, ali već izuzetno visoke, koju su gradili oko niske jednospratne zgrade grupe Inženjerskog prodiranja. Šuma se videla samo sa litice, ali je i vršenje nužde na šumu bilo moguće samo sa litice.

Međutim, čak i čovek, koji nikada u životu nije video šumu, nije ništa čuo o šumi, nije mislio o njoj, nije se plašio šume i nije maštao o njoj, čak je i takav čovek mogao lako da pretpostavi njeno postojanje

naprosto zbog činjenice da je postojala Uprava. Eto, ja sam odavno razmišljao o šumi, raspravljao o šumi, video je u svojim snovima, ali nisam pretpostavljao da ona postoji u stvarnosti. Nisam se uverio u njeno postojanje tada kada sam prvi put došao na liticu, već kada sam pročitao natpis na tablici kraj ulaza: „UPRAVA ZA PITANJA ŠUME”. Stajao sam pred tim natpisom s koferom u ruci, prašnjav i iscrpljen posle dugog puta, čitao i iščitavao i osećao slabost u kolenima, jer sam sada znao da šuma postoji, što znači da je sve što sam o njoj mislio do sada – igra slabe mašte, bleđa, nemoćna laž. Šuma postoji, i to ogromno mračno zdanje bavi se njenom sudbinom...

„Kime”, reče Perec, „nije valjda da ipak neću dospeti u šumu? Pa, sutra odlazim.”

„Zaista želiš da odeš tamo?”, upita Kim rasejano.

... Zelene, vrele močvare, živčano plašljivo drveće, sirene koje odmaraju na vodi pod mesečinom od svojih tajanstvenih delatnosti u dubinama, oprezni neshvatljivi starosedeooci, napuštena sela...

„Ne znam”, odvrati Perec.

„Ne smeš tamo, Perčik”, reče Kim. „Tamo smeju samo ljudi koji nikada nisu razmišljali o šumi. Kojima je oduvek bilo svejedno u pogledu šume. Ti to uzimaš isuviše blisko srcu. Šuma je za tebe opasna, jer će te prevariti.”

„Verovatno”, reče Perec. „Međutim, došao sam ovamo samo da bih je video.”

„Šta će ti gorke istine?”, upita ga Kim. „Šta ćeš da radiš s njima? Šta ćeš da radiš u šumi? Da oplakuješ maštu koja se pretvorila u sudbinu? Da se moliš da sve bude drugačije? Ili ćeš, još i taj đavo može biti, početi da prepravljáš ono što mora da bude?”

„Pa, zašto sam onda ovde doputovao?”

„Da bi se uverio. Nije valjda da ne razumeš koliko je to bitno: da se uveriš. Ostali dolaze ovamo iz drugih razloga. Da bi u šumi otkrili kubike drva. Ili da bi našli bakteriju života. Ili da bi napisali disertaciju. Ili da bi dobili dozvolu, ali ne zato da bi se šetali po šumi, već naprosto za svaki slučaj: nekom prilikom će im zatrebati,

a nemaju je svi. Krajnja granica pretenzija jeste da se iz šume izvuče raskošni park, kao što skulptor izvuče statu u iz gromade mermera. Da bi zatim potkresivali taj park. Iz godine u godinu. Da mu ne bi dozvolili da opet postane šuma.”

„Trebalo bi da odem odavde”, reče Perc. „Nemam šta ovde da radim. Neko bi trebalo da ide, ili ja, ili svi vi.”

„Daj da pomnožimo”, reče Kim, i Perc je seo za svoj sto, našao je na brzinu napravljen utikač i uključio je „mercedes”.

„Sedamsto devedeset tri petsto dvadeset dva na dvesta šezdeset šest nula jedanaest...”

„Mercedes” je zalupkao i zaljuljao se. Perc je sačekao da se smiri i, zamuckujući, pročitao je odgovor.

„Dobro. Izbriši”, reče Kim. „Sada mi podeli šeststo devedeset osam trista dvanaest na deset petnaest...”

Kim je diktirao brojeve, a Perc ih je ukucavao, pritiskao na dugmićima množenja i deljenja, sabirao, oduzimao, izvlačio korene. Sve se odvijalo kao i obično.

„Dvanaest sa deset”, reče Kim. „Pomnoži.”

„Jedan nula nula sedam”, mehanički izdiktira Perc, a zatim se doseti i reče: „Slušaj me, pa on laže. Trebalo bi da bude sto dvadeset.”

„Znam, znam”, nestrpljivo reče Kim. „Jedan nula nula sedam”, ponovi. „A sada mi izvuci koren iz deset nula sedam...”

„Samo čas”, reče Perc.

Ponovo je zvecnula reza iza kulise, i pojavio se Prokonzul, ružičast, svež i zadovoljan. Počeo je da pere ruke, pritom pevajući prijatnim glasom ariju „Ave Marija”. Zatim im se obratio:

„Ipak, kakvo je to čudo – šuma, gospodo moja! Kako nedopustivo malo govorimo i pišemo o njoj! Između ostalog, dostojna je toga da se o njoj piše. Ona oplemenjuje, budi viša osećanja. Doprinosi napretku. Sama je nešto nalik simbolu napretka. Nikako ne možemo da prekinemo širenje nekvalifikovanih glasina, šala, anegdota. Propaganda šume se, u suštini, ne sprovodi. O šumi govore i loše misle isti oni koji...”

„Sedamsto osamdeset pet pomnoži sa četiristo trideset dva”, reče Kim.

Prokonzul je povisio glas. Imao je jak i dobro postavljen glas – „mercedes” se više nije čuo.

„Živimo kao u šumi?... 'Šumski ljudi'... 'Od drveća se ne vidi šuma'... 'Neko u šumu, neko po drva'... Eto s čim bi trebalo da se borimo! Eto šta bi trebalo da iskorenimo. Recimo, vi, mesje Perek, zašto se ne borite? Pa, mogli biste da iznesete u klubu podroban i celishodan izveštaj o šumi, kada biste ga napisali. Oдавno vas nadgledam i sve čekam, al' uzalud. U čemu je stvar?”

„Pa, nikada nisam ni bio tamo”, odvrati Perek.

„Nebitno. Ni ja nikada nisam bio tamo, ali sam održao predavanje i, sudeći po odzivu, bilo je to veoma korisno predavanje. Međutim, nije stvar u tome da li si bio u šumi ili ne, već u tome da se sa činjenica odstrani ljuska mistike i sujeverja, da se otkrije supstanca, skine njeno odelo, nabijeno malograđanima i utilitaristima...”

„Dva puta osam podeliti sa četrdeset devet minus sedam puta sedam”, reče Kim.

„Mercedes” je proradio. Prokonzul je ponovo povisio glas:

„Uradio sam to kao filozof po obrazovanju, a vi biste mogli da to uradite kao lingvista po obrazovanju. Daću vam teme, a vi ćete ih obraditi u svetlosti poslednjih dostignuća lingvistike... Koja vam je, beše, tema disertacije?”

„Tema je 'Osobenosti stila i ritmike ženske proze kasnijeg Hejana' na materijalu 'Makurano soši'”, reče Perek. „Plašim se da...”

„I-zu-zet-no! To je baš ono što nam je potrebno. Napomenite da nisu u pitanju močvare i baruštine, već prelepa lečilišta sa lekovitim blatom. Ne drveće koje skakuće, već proizvod visokorazvijene nauke. Ne starosedeooci, ne divljaci, već drevna civilizacija gordih, slobodnih ljudi uzvišenih misli, skromnih i moćnih. I nikakve sirene! Nikakva ljubičasta magla, nikakvi magloviti nagoveštaji – izvinjavam se zbog neuspešnog kalambura... To će biti izuzetno, minher Perek, to će biti neverovatno. Sjajno je što poznajete šumu, možete da nam prepričate

svoje lične utiske. Moje predavanje je takođe bilo dobro, međutim, strahujem da je bilo pomalo apstraktno. U svojstvu osnovnog materijala koristio sam zapisnike sa sednica. A vi, kao istraživač šume...”

„Nisam istraživač šume”, reče Perc ubedljivo. „Ne puštaju me u šumu. Ne poznajem šumu.”

Rasejano klimajući glavom, Prokonzul je nešto brzo napisao na manžetni.

„Da”, odvrati. „Da, da. Nažalost, to je gorka istina. Nažalost, to se i dalje susreće kod nas – formalizam, birokratizam, heuristički pristup ličnosti... Između ostalog, možete da pričate i o tome. Potrudicu se da usaglasim vaš nastup sa direkcijom. Đavolski se radujem, Perc, što ćete napokon učestvovati u našem radu. Odavno i veoma pažljivo pratim vaš rad... Evo, upisao sam vas za sledeću nedelju.”

Perc je isključio „mercedes”.

„Sledeće nedelje neću biti tu. Istekla mi je viza i zato odlazim. Sutra.”

„Pa, nekako ćemo to da sredimo. Idem do direktora, i sam je član kluba, razumeće. Smatrajte da ćete ostati još nedelju dana.”

„Nema potrebe”, reče Perc. „Nema potrebe!”

„Ima potrebe!”, odvrati Prokonzul, gledajući ga netremice u oči. „Perc, odlično znate da ima potrebe! Doviđenja.”

Prineo je dva prsta ka slepoočnici i udaljio se, zamahujući koferom.

„Kao nekakva paučina”, reče Perc. „Šta sam im ja – muva? Menadžer neće da otputujem, Alevtina neće, a sada još i ovaj...”

„Ni ja ne želim da odeš”, dobaci Kim.

„Ali ne mogu više da budem ovde!”

„Sedamsto osamdeset sedam pomnoži sa četrismo trideset dva...”

Svejedno ću da odem, pomisli Perc, pritiskajući dugmiće. *Svejedno ću da odem. Vi to ne želite, ali otići ću. Neću da igram pingpong s vama, neću da igram šah, neću s vama da spavam i pijem čaj s slatkim, neću više da vam pevam pesme, da vam računam na „mercedesu”,*

prosuđujem vaše rasprave, a sada još i da vam držim predavanja koja svejedno nećete razumeti. Neću ni da mislim za vas, mislite sami, a ja ću otići. Otići ću. Otići ću. Svejedno, nikada nećete shvatiti da misliti nije razonoda, već obaveza...

Spolja, iza nezavršenog zida, glasno je lupala neka žena, lupali su pneumatski čekići, s treskom su padale cigle, dok su na obližnjem zidu sedela i pušila četvorica zaposlenih, goli do pojasa, s kačketima na glavama. Zatim je pod samim prozorom zabrundao i zatreštao motocikl.

„Neko iz šume”, reče Kim. „Što pre mi pomnoži šesnaest sa šesnaest.”

Silom su gurnuli vrata i u sobu je utrčao čovek. Bio je u kombinezonu, dok se otkopčana kapuljača klatila na njegovim grudima na uzici radio-stanice. Od cipela do pojasa kombinezon se kostrešio bledoružičastim strelicama mladih izdanaka, dok je desnu nogu obavila narandžasta puzavica lijane beskrajne dužine, koja se vukla po podu. Lijana se još uvek trzala, i Percu se učinilo da je to pipak same šume, koji će svakog časa da se ispruži i povuče čoveka nazad – kroz hodnike Uprave, nadole niz stepenice, kroz dvorište kraj zida, pored trpezarije i radionica i ponovo nadole, niz prašnjavu ulicu, kroz park, kraj statua i paviljona, do početka serpentine, do vrata, ali ne kroz njih, već pored, ka litici, nadole...

Imao je motociklističke naočare, njegovo lice bilo je gusto posuto prašinom, zbog čega Perc nije odmah shvatio da je Stojan Stojanov u biostanici. U ruci je držao veliku papirnu vrećicu. Napravio je nekoliko koraka po podu prekrivenom keramičkim pločicama, po mozaiku, na kom je bila prikazana žena koja se tušira, i zastao pred Kimom, sakrivši papirnu vrećicu iza leđa i praveći čudne pokrete glavom, kao da ga je svrbeo vrat.

„Kime”, reče. „Ja sam.”

Kim mu nije odgovorio. Čulo se kako njegovo pero grebe i cepa papir.

„Kimiću”, molidbeno reče Stojan. „Kad te molim.”

„Marš napolje”, odvrati mu Kim. „Manijače.”

„Poslednji put”, reče Stojan. „Zaista poslednji.”

Ponovo je napravio pokret glavom, i Perc je na njegovoj debeloj izbrijanoj glavi, u samoj jamici ispod potiljka, video kratak ružičasti izdanak, tanušni, oštri, već uvijen u spiralu, uzdrhtao, kao od pohlepe.

„Samo predaj i reci da je to od Stojana i to je sve. Ako te pozove u bioskop, slaži da večeras imaš neodložna posla. Ako te ugosti čajem, reci mu da si, tobože, već pio. Odbij i vino, ako ti ponudi. A? Kimiću! Ali zaista poslednji put!”

„Šta se prenemažeš?”, upita Kim ljutito. „Hajde, okreni se!”

„Opet sam dobio?”, upita Stojan, okrećući se. „Pa, to je nebitno. Samo predaj, a sve ostalo je nevažno.”

Protegvši se preko stola, Kim je uradio nešto sa svojim vratom, nešto je gnječio i masirao, raširivši laktove, gadljivo se kezeći i mrmljajući psovke. Stojan je strpljivo cupkao s noge na nogu, savivši glavu i protegnuvši vrat.

„Zdravo, Perčik”, reče. „Odavno te nisam video. Kako ti je tu? Eto, opet sam dovezao, šta da radiš... Stvarno, zaista poslednji put.” Odmotao je papir i pokazao Percu buketic otrovno zelenih cvetova. „Kako samo mirišu! Mirišu!”

„Ama, ne vrpolji se”, uzviknu Kim. „Stoj mirno! Manijače, kapa!”

„Manijače”, ushićeno se saglasi Stojan. „Kapa. Nego! Stvarno, zaista poslednji put!”

Ružičasti izdanci na njegovom kombinezonu već su venuli, skorili su se i osipali po podu, na cigleno lice žene koja se tuširala.

„Gotovo je”, reče Kim. „Briši.”

Udaljio se od Stojana i bacio u kantu za smeće nešto poluživo, zgrčeno, krvavo.

„Odlazim”, reče Stojan. „Ovog trena odlazim. Inače, znaš, Rita je opet imala čudne ispade, sad čak pomalo strahujem od odlaska sa biostanice. Perčik, kada bi došao do nas, popričao sa njima, šta li...”

„Ma nemoj!”, reče Kim. „Perc nema tamo šta da traži.”

„Kako to nema?”, ciknu Stojan. „Kventin, naprosto, kopni na naše oči! Samo me poslušaj: Rita je pobešla pre nedelju dana – pa dobro,

šta da se radi... Ove noći se vratila sva mokra, bela, ledena. Čuvar se bacio na nju golim rukama – nešto mu je uradila, još uvek leži onesvešćen. Cela eksperimentalna parcela zarasla je u travu.”

„Pa?“, reče Kim.

„Kventin je celo jutro plakao...”

„Sve to znam”, prekinu ga Kim. „Ne razumem kakve veze Perec ima s tim.”

„Pa, kako kakve? Ama, šta to pričaš? Pa ko drugi ako ne Perec? Svakako ne ja, zar ne? Još manje ti... Pa nećemo da zovemo Domarošinera, Klaudija-Oktavijana!”

„Dosta!”, reče Kim, lupivši dlanom po stolu. „Idi da radiš, i da te više ne vidim ovde tokom radnog vremena. Nemoj da me ljutiš.”

„Gotovo je”, užurbano reče Stojan. „Gotovo je. Odlazim. Hoćeš li ovo predati?”

Spustio je buket na sto i istrčao napolje, uzviknuvši na vratima: „Kloaka je ponovo proradila...”

Kim je uzeo metlu i pomeo sve što se osulo u ćošak.

„Bezumna budala”, reče. „I ta Rita... Sada sve ponovo izračunaj. Đavo ih odneo s tom ljubavlju...”

Pod prozorom je ponovo iritirajuće zatreštao motocikl, i ponovo je sve utihnulo, samo je žena lupala iza zida.

„Perec”, reče Kim, „zašto si jutros bio na litici?”

„Ponadao sam se da ću videti direktora. Rekli su mi da ponekad radi vežbe zagrevanja kraj litice. Hteo sam da ga zamolim da me pošalje, ali nije došao. Znaš, Kime, po mom mišljenju, ovde svi lažu. Ponekad mi se čini da me čak i ti lažeš.”

„Direktor”, zamišljeno ponovi Kim. „To je, po svoj prilici, misao. Sjajan si. To je smelo...”

„Svejedno ću sutra otići”, reče Perec. „Kec će me odbaciti, obećao mi je. Sutra me ovde neće biti, imaj to u vidu.”

„Nisam očekivao, nisam očekivao”, nastavi Kim, ne slušajući ga. „Veoma smelo... Možda bi zaista trebalo da te pošaljem tamo – da bi shvatio?”